

*Будурова Г. М.,**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри господарського права і процесу**Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ВІДМОВУ ВІД ПОЗОВУ У КАСАЦІЙНІЙ ІНСТАНЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню доктринальних підходів та новітньої судової практики з питань неприйняття судом відмови позивача від позову на етапі касаційного оскарження рішень у господарських справах, підстав такого неприйняття, зокрема у випадках, коли відмова позивача від позову має ознаки зловживання процесуальним правом.

Встановлено, що ознаки зловживання може набувати користування будь-яким процесуальним правом, у тому числі і правом на відмову від позову, здійснення якого суперечить його призначенню, основній меті його використання та завданням господарського судочинства. Задля встановлення ознак систематичності у діях позивача, мають бути враховані його дії з подання заяв про відмову від позову на аналогічних етапах перегляду справи в суді касаційної інстанції у однотипних справах.

Відмова від позову позивачем, вчинена в систематичний спосіб, суперечить меті господарського судочинства на стадії розгляду справи об'єднаною палатою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, позаяк унеможливує відступ від правової позиції у справах, рішення у яких прийнято на користь позивача. Дії позивача, вчинені з метою недопущення перегляду і можливого відступлення Верховним Судом від висновків у справах, рішення у яких ухвалені на користь позивача, спотворюють дійсне призначення права на відмову від позову, яке зазвичай спрямовано на врегулювання спору, усунення правового конфлікту на майбутнє. А абсолютизація права позивача на відмову від позову, як підстави для закриття провадження у справі, заперечувала б рівність процесуальних прав відповідача та позивача на справедливий суд.

Доведено, що приймаючи заяву про відмову від позову, суд має пересвідчитись не тільки у тому, чи не суперечать дії законного представника інтересам особи, яку він представляє (в силу вимог ст. 191 ГПК України), а й у тому, чи буде забезпечений баланс інтересів відповідача, який в силу формальних умов буде позбавлений перегляду правових позицій судів попередньої інстанції Верховним Судом – останньою ланкою в національній системі судоустрою. Адже зловживання правом на відмову від позову позивачем може мати за мету не справжню відмову від вимог до відповідача, а й інші неправомірні цілі. Судом має також враховуватися, що продовження розгляду справи обумовлюється потребами правової визначеності прав та законних інтересів значної кількості осіб – сторін процесу, третіх осіб, що заявляють або не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, тощо.

Ключові слова: відмова від позову, зловживання процесуальними правами, касаційне оскарження, неоднакове застосування норм матеріального та/або процесуального права, принцип добросовісності користування процесуальними правами, принцип правової визначеності.

Постановка проблеми. Правовий статус позивача як сторони спору та учасника справи закріплені у Господарському процесуальному кодексі України (далі – ГПК України). Окрім загальних процесуальних прав, наданих позивачам як учасникам справи ст. 42 ГПК України, позивач має і спеціальні права щодо позову, зокрема право відмовитися від позову (всіх або частини позовних вимог), за допомогою якого особа реалізує своє право на позов у процесуальному значенні.

Своїми правами позивач повинен користуватися добросовісно. Разом з тим, нерідкими є випадки недобросовісного користування позивачем правом на відмову від позову, коли суду потрібно вірно визначити справжні наміри позивача в контексті спору і не приймати таку відмову, а продовжити розгляд справи по суті. Очевидно, що мотиви, підстави неприйняття судом заявленої відмови від позову різняться в залежності від інстанції, але особливою гостроти це питання набуває саме на етапі касації. Потрібно чітко визначити, чи наділений Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС) повноваженнями не приймати відмову від позову на стадії касаційного розгляду справи, коли справу передано для перевірки законності за ч. 1 ст. 300 ГПК України, а також у порядку положень ч. 1 ст. 302 ГПК України, коли справа передається на розгляд об'єднаної палати КГС ВС для вирішення певного питання (наприклад, якщо така відмова заявляється систематично за однотипними справами для недопущення відступлення ВС від висновків, рішення у яких ухвалені на користь позивача тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відмова позивача від позову у наукових колах досліджувалась переважно в контексті реалізації позовної форми захисту (О. Ткачук [1], Н. Колядіна [2]) та розпорядчих прав сторін процесу (Г. Тимченко [3]) у цивільному та господарському судочинствах. Деякі вчені, наприклад, А. Ткачук, розглядають відмову від позову через призму зловживань цим правом [4]. Разом з тим, реалізацію права на відмову від позову у господарському судочинстві слід розглядати у нерозривному взаємозв'язку із правами та інтересами інших учасників справи, метою та завданнями стадії процесу (розгляд по суті в першій інстанції, оскарження, перегляд), на якій така відмова заявлена, та повноваженнями суду не приймати таку відмову з певних причин.

Метою цієї статті є дослідження наукових підходів та новітньої судової практики з питань неприйняття судом відмови позивача від позову на етапі касаційного оскарження рішень у господарських справах, підстав такого неприйняття, зокрема у випадках, коли відмова позивача від позову має ознаки зловживання процесуальним правом.

Виклад основного матеріалу. Принцип добросовісності – це загальноправовий принцип, який передбачає необхідність

сумлінної та чесної поведінки суб'єктів при виконанні своїх юридичних обов'язків і здійсненні своїх суб'єктивних прав. Добросовісність при реалізації прав і повноважень включає в себе неприпустимість зловживання правом, яка, виходячи із конституційних положень, означає, що здійснення прав та свобод людини не повинно порушувати права та свободи інших осіб (постанова ВС у складі колегії суддів КГС від 8 травня 2018 року у справі № 910/1873/17 [5]).

Неприпустимість зловживання процесуальними правами визначена законодавцем у якості однієї з основних засад господарського судочинства (п. 11 ч. 2 ст. 2 ГПК України). Відповідно до ч. 1 ст. 43 ГПК – зловживання процесуальними правами у господарському процесі не допускається.

Згідно з актуальною практикою ЄСПЛ, роль національних судів – організувати судові провадження таким чином, щоб вони були без затримок та ефективними (рішення ЄСПЛ у справі «Шульга проти України», по. 16652/04, від 02.12.2010 р. [6]); запобігати неналежній та такій, що затягує справу, поведінці сторін у цивільному процесі є завданням саме державних органів (рішення ЄСПЛ у справі «Мусієнко проти України», по. 26976/06, від 20.01.2011 р. [7]). У § 66, 69 рішення ЄСПЛ від 08.11.2005 р. у справі «Смірнова проти України» наголошується, що нездатність суду ефективно протидіяти недобросовісно створюваним учасниками справи перепонам для руху справи є порушенням ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [8].

У боротьбі зі зловживаннями процесуальними правами з огляду на змагальність судового процесу не заперечується і можливість ініціювання іншими учасниками справи перед судом питання щодо кваліфікації дій учасника як зловживання та вжиття до осіб, що їх вчиняють, відповідних заходів процесуального примусу та відповідальності шляхом подання заяви, клопотання, надання суду своїх аргументів та доказів, які підтверджують наявність у діях свого процесуального опонента ознак зловживання.

І наукою, і судовою практикою вироблено сталі підходи до розуміння змісту цього правового явища. Так, під зловживаннями процесуальними правами слід розуміти особливу форму господарського процесуального правопорушення, тобто умисні, недобросовісні дії учасників господарського процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав учасників судового процесу та їх представників, та перешкоджанням діяльності суду по справедливому та своєчасному розгляду і вирішенню господарської справи, що також впливає на права інших учасників судового процесу стосовно безперешкодного і своєчасного вирішення спору. Правова конструкція «зловживання правом» передбачає, насамперед, активні дії учасників процесу та їх представників, що знаходять свій прояв у здійсненні процесуальних дій чи поданні процесуальних документів (постанова ВС від 12.08.2019 р. у справі № 905/945/18).

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 43 ГПК України, залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню господарського судочинства. Перелік таких дій, наведений законодавцем у ст. 43 ГПК України, має невичерпний характер. Таким чином, ознаки зловживання може набувати користування будь-яким процесуальним правом, здійснення якого суперечить його призначенню, основній меті його використання та завданням господарського судочинства.

Зазначений висновок є справедливим і щодо права на відмову від позову.

Для потреб кваліфікації дій осіб як зловживань процесуальними правами необхідно встановлювати і такий елемент у складі правопорушення, як систематичність, коли судом чітко відслідковується певний алгоритм дій учасника справи (як правило, спрямований на затягування розгляду справи, створення перешкод для розгляду) [9]. Якщо розглядати відмову від позову на етапі касаційного оскарження, яке було ініційоване в порядку ч. 1 ст. 300 ГПК України для перевірки правильності застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права, суду необхідно брати до уваги дії позивача під час розгляду справи у попередніх інстанціях. Але задля встановлення ознак систематичності у діях позивача, якщо перегляд здійснюється за ч. 1 ст. 302 ГПК України, мають бути враховані його дії з подання заяв про відмову від позову на аналогічних етапах перегляду справи в суді касаційної інстанції у однотипних справах.

Звертає на себе увагу, що за своєю природою передача справи на розгляд об'єднаної палати КГС має на меті усунення неоднаковості в правозастосуванні, в чому зацікавлені не лише сторони, але й інші учасники процесу та, навіть інші особи, які орієнтуються на практику ВС. Відмова від позову позивачем, вчинена в систематичний спосіб, суперечить цій меті господарського судочинства на стадії розгляду справи об'єднаною палатою КГС ВС, позаяк унеможливає відступ від правової позиції у справах, рішення у яких прийнято на користь позивача.

Має враховуватися, що відповідно до ч. 2 ст. 2 ГПК України суд та учасники судового процесу зобов'язані керуватися завданням господарського судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі. При цьому завданням господарського судочинства на стадії розгляду справи об'єднаною палатою КГС ВС є не лише перевірка законності рішень попередніх інстанцій, але й з'ясування питання про можливість відступу «від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з цієї ж палати або у складі такої палати» ч. 1 ст. 302 ГПК України).

Такий подвійний характер процедури касаційного розгляду справи об'єднаною палатою КГС у порядку ч. 1 ст. 302 ГПК України має на меті досягнення одноманітності в судовій практиці відповідно до принципу правової визначеності. Це завдання не може бути досягнуто у випадку, якщо позивач кожного разу, коли колегія КГС поставила під сумнів правову позицію колегії суддів в аналогічних справах, отримуватиме абсолютне право на відмову від позову у суто власних інтересах.

Більш того, якщо виходити з абсолютності права позивача на відмову від позову як підставу для закриття провадження у справі, не зважаючи на права та законні інтереси інших осіб у справі, то тоді право відповідача на ініціацію відходу від позиції Верховного Суду за аналогічними справами стало б ефемерним, мертвим, позаяк у позивача завжди зберігалася б можливість заблокувати відповідний перегляд власними заявами про відмову від позову. У свою чергу, виходячи із принципу *ad absurdum*, це заперечувало б рівність процесуальних прав відповідача та позивача на справедливий суд.

Як підкреслюється судовою практикою, зловживання правом – це свого роду спотворення права. У цьому випадку особа надає своїм діям повну видимість юридичної правильності,

використовуючи насправді свої права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує позитивне право (постанова КГС у складі ВС від 08.05.2018 у справі № 910/1873/17 [5]).

Систематичні дії позивача, якщо вони вчиняються з метою недопущення перегляду і можливого відступлення Верховним Судом від висновків у справах, рішення у яких ухвалені на користь позивача, шляхом вчинення повторюваної дії – подання заяви про відмову від позову, спотворюють дійсне призначення права на відмову від позову, яке зазвичай спрямовано на врегулювання спору, усунення правового конфлікту на майбутнє. На протигагу цьому у випадку, коли судом буде встановлено, що позивач відмовляється від позову з іншою нелегітимною метою – запобігти можливному відступленню від позицій в уже ухвалених справах у даному випадку, виявляє ознаки нелегітимної мети, оскільки положення ч. 1 ст. 302 ГПК України пов'язують передання справи від колегії суддів на розгляд палати саме з випадками, коли «ця колегія вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з цієї ж палати або у складі такої палати».

Не випадково в судовій практиці визнається, що процесуальні права надаються законом тим особам, які беруть участь у процесі, для сприяння суду у розгляді справ, правильному вирішенню спору. І кожного разу, коли сторона у справі вчиняє будь-яку процесуальну дію не з цією метою, а задля досягнення якихось сторонніх цілей (для введення суду в оману, для затягування розгляду, для створення перешкод опоненту) вона виходить за межі дійсного змісту свого права, тобто зловживає ним (див, наприклад, постанову Верховного Суду від 12.08.2019 р. у справі № 905/945/18).

Слід погодитись із науковими напрацюваннями, застосованими і для потреб господарського судочинства, щодо розуміння під зловживанням процесуальними правами «особливої форми процесуального правопорушення, тобто умисних недобросовісних дій учасників цивільного процесу (а в окремих випадках і суду), що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав, які здійснюються лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом стосовно відомих обставин справи, у цілях обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, що беруть участь у справі, а також з метою перешкодити суду розглянути і вирішити цивільну справу» [10, 157].

Зокрема, у випадку, коли позивач відмовився від позову і відмову прийнято судом, суд на підставі положень п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України закриває провадження у справі, що перешкоджає повторному зверненню до суду із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав. Хоча відповідно до приписів ч. 3 цієї ж статті «наявність ухвали про закриття провадження у зв'язку з прийняттям відмови позивача від позову не позбавляє відповідача в цій справі права на звернення до суду за вирішенням цього спору». Однак у випадку розгляду касаційної справи об'єднаною палатою Касаційного господарського суду ВС, така можливість відповідача не може бути реалізована у зв'язку тим, що перегляд практики застосування норми права у подібних відносинах можливий винятково в межах відступу від правових позицій, висловлених в інших судових рішеннях, в порядку процедури, передбаченої ст. 302 ГПК України.

Крім того, прийняття відмови від позову на відповідній стадії допускає спотворення принципу відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, змушуючи відповідача окрім витрат на ініціювання касаційного провадження витратитися ще більше, сплативши судовий збір за новий позов.

Принагідно зазначимо, що якщо суди двох попередніх інстанцій у справі дійшли до висновку задовольнити позов, то обов'язок компенсувати витрати позивача лягає на відповідача, який паралельно витратив певні кошти для забезпечення власної участі у судових засіданнях на цих етапах. Приймаючи відмову позивача від позову на етапі касаційного розгляду, ВС визнає нечинними попередні рішення у цій справі. Так, наприклад, ухвалою КГС ВС у складі палати для розгляду справ про банкрутство від 28 жовтня 2021 року у справі № 925/1059/20, якою прийнято відмову позивача від позову, визнано нечинними рішення Господарського суду Черкаської області від 10 грудня 2020 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 25 травня 2021 року, постановлені у цій справі [11]. Ухвала не містить висновків щодо можливого розподілу/компенсації судових витрат сторонами, а положення ст. 7 Закону України «Про судовий збір» не містять у якості підстави для повернення судового збору випадки визнання судових рішень, постановлених судами першої та апеляційної інстанції, нечинними.

Не можна ігнорувати за даних обставин і загальні засади процесуальної економії в діяльності судової системи на розгляд ініційованих позивачем та іншими особами подібних справ без забезпечення одноманітності судової практики з конкретного правового питання. Дії позивача у цих справах тягнуть за собою утворення певного правового вакууму з питань допустимості/недопустимості передання прав управителя багатоквартирними будинками при сингулярному правонаступництві, легалізують схему набуття прав управителя в обхід законодавчих вимог та прогнозоване виникнення численних нових справ в масштабах країни.

ЄСПЛ зауважив, що одним із фундаментальних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який, між іншим, вимагає, щоб при остаточному вирішенні справи судами їх рішення не викликали сумнівів (рішення від 28 жовтня 1999 року у справі «Брумареску проти Румунії», § 61 [12]). Якщо конфліктна практика розвивається в межах одного з найвищих судових органів країни, цей суд сам стає джерелом правової невизначеності, тим самим підриває принцип правової визначеності та послаблює довіру громадськості до судової системи (рішення від 29 листопада 2016 року у справі «Парафія греко-католицької церкви в м. Люпені та інші проти Румунії», заява № 76943/11, § 123 [13]).

Як видається, формальний підхід щодо абсолютизації права позивача на відмову від позову та закриття провадження у справі суперечить й практиці ЄСПЛ. Як зазначається в рішенні ЄСПЛ у справі «Пономарьов проти України» від 03.04.2008 (заява № 3236/03), повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду, перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію, а сама можливість існування двох точок зору на один предмет не є підставою для нового розгляду. Повноваження вищих судів щодо скасування чи зміни

тих судових рішень, які вступили в законну силу та підлягають виконанню, мають використовуватися для виправлення фундаментальних порушень [14].

Якщо суди попередніх інстанцій порушили один з основоположних принципів правосуддя, який сформульовано ЄСПЛ у рішенні у справі «Де Куббер проти Бельгії» (*De Cubber v. Belgium*) від 26.10.1984 р. – «має не лише здійснюватися правосуддя, ще має бути видно, що воно здійснюється», ВС має бути виправлена можлива помилка, навіть ціною відступлення від правової позиції, викладеної раніше ВС у подібних справах [15]. При цьому слід пам'ятати, що функція правосуддя здійснюється компетентним органом із метою забезпечення довіри, яку суди в демократичному суспільстві повинні вселяти у громадськість (рішення у справі «Кастільо Альгар проти Іспанії» (*Castillo Algar v. Spain*) від 28.10.1998) [16].

ВС системно відстоюється позиція, що правовідносини суду з кожним учасником процесу підпорядковані досягненню головної мети – винесення законного та обґрунтованого рішення, а також створення особам, що беруть участь у справі, процесуальних умов для забезпечення захисту їх прав, а також прав та інтересів інших осіб (постанова Верховного Суду від 12.08.2019 р. у справі № 905/945/18).

В світлі принципів верховенства права і справедливості, рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін тощо, функції судової системи, гарантії судочинства та процесуальні засоби не можуть застосовуватися виключно задля забезпечення інтересів лише однієї зі сторін господарської справи. Адже суд, розглядаючи позов конкретної особи, не обслуговує інтереси конкретного позивача, а діє відповідно до принципу верховенства права, справедливості та завдань судочинства. Ефект судочинства звано ширший: навіть розглядаючи претензію позивача, суд, дослідивши обставини справи та надані на їх підтвердження докази, може захистити інтереси і відповідача, і необмеженого кола осіб, що пов'язані з позивачем. Тобто, йдеться не про обмежений, «векторний» захист, а про утвердження справедливості для усіх учасників спірного правовідношення, споживачів, та й загалом публічного господарського порядку.

В контексті зазначеного, обґрунтовано видається позиція О.С. Ткачука, який пропонує зловживанням процесуальними правами вважати мімікрію (маскування) процесуальної діяльності у належних формах судочинства в межах процесуальних прав, похідних від його статусу. При цьому автор наголошує на використанні права всупереч меті самого процесуального права та цивільного судочинства і завданні шкоди публічним інтересам правосуддя та праву інших осіб, які беруть участь у справі, а інколи й іншим матеріальним правам та інтересам таких осіб [1, 316].

Корисною та обґрунтованою в цьому контексті видається практика адміністративних судів щодо розгляду заяв по відмову позивача від позову. Відповідно до ч. 5 ст. 189 КАС України, суд не приймає відмови від позову, визнання позову і продовжує розгляд адміністративної справи, якщо ці дії позивача або відповідача суперечать закону чи порушують чий-небудь права, свободи або інтереси (див., наприклад, Постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 12 серпня 2021 року у справі № 826/14042/16 – Верховним Судом у вказаній справі не прийнято відмову позивача від позову, оскільки це порушує права інших осіб [17]).

Висновки. Отже, інтерпретація права на відмову від позову у господарському процесі як абсолютного процесуального права, яке не може бути обмежене судом у зв'язку із наявністю у діях позивача ознак зловживання процесуальним правом із відповідними наслідками, означатиме порушення положень ст. 2 ГПК України, згідно з якими завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави, коли завдання господарського судочинства превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі.

Приймаючи заяву про відмову від позову, суд має пересвідчитись не тільки у тому, чи не суперечать дії законного представника інтересам особи, яку він представляє (в силу вимог ст. 191 ГПК України), а й у тому, чи буде забезпечений баланс інтересів відповідача, який в силу формальних умов буде позбавлений перегляду правових позицій судів попередньої інстанції Верховним Судом – останньою ланкою в національній системі судустрою. Адже зловживання правом на відмову від позову позивачем може мати за мету не справжню відмову від вимог до відповідача, а й інші неправомірні цілі. Має також враховуватися, що продовження розгляду справи по суті обумовлюється потребами правової визначеності прав та законних інтересів значної кількості осіб – сторін процесу, третіх осіб, що заявляють або не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору тощо. Адже правильність відповідних правових позицій колегій КГС ВС може бути забезпечена лише під час остаточного касаційного розгляду справи об'єднаною палатою КГС ВС в умовах рішення колегії КГС ВС про відступ від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні ВС у складі колегії суддів з цієї ж палати або у складі такої палати.

Література:

1. Ткачук О. С. Реалізація судової влади у цивільному судочинстві України: структурно-функціональний аспект. : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2016.
2. Колядіна Н. Г. Реалізація права на позов у цивільному процесі України та окремих держав Європейського Союзу: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2016. 212 с.
3. Тимченко Г. П. Розпорядчі права сторін у судовому процесі: деякі аспекти проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 156–163.
4. Ткачук А. Зміст та способи зловживання правами (процесуальної диверсії) у цивільному судочинстві. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 1. С. 148–151.
5. Постанова ВС у складі колегії суддів КГС від 8 травня 2018 року у справі № 910/1873/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/74221169> (дата звернення 15.11.2022).
6. Рішення ЄСПЛ у справі «Шульга проти України» (Заява no. 16652/04) від 02.12.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_625 (дата звернення 16.11.2022).
7. Рішення ЄСПЛ у справі «Мусієнко проти України» (Заява no. 26976/06, від 20.01.2011р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_635 (дата звернення 16.11.2022).
8. Рішення ЄСПЛ у справі «Смірнова проти України» (Заява no. 36655/02) від 08.11.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_440 (дата звернення 15.11.2022).

9. Кібенко О. Зловживання процесуальними правами в господарському процесі. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Kibenko_23_04_2021.pdf (дата звернення 18.11.2022).
10. Юдин А. В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве. СПб. : Изд.дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2005. Издат. Дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2005. 360 с.
11. Ухвала КГС ВС у складі палати для розгляду справ про банкрутство у справі № 925/1059/20 від 28 жовтня 2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101064037> (дата звернення 15.11.2022).
12. Рішення ЄСПЛ у справі «Брумареську проти Румунії» (Заява № 28342/95) від 28 жовтня 1999 р. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=307> (дата звернення 18.11.2022)
13. Огляд практики ЄСПЛ у 2016 році. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Short_Survey_2016_UKR.pdf. 174 с. (дата звернення 16.11.2022).
14. Рішення ЄСПЛ у справі «Пономарьов проти України» від 03.04.2008 р. (Заява №3236/03), URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434 (дата звернення 17.11.2022).
15. Рішення ЄСПЛ у справі «Де Куббер проти Бельгії» (De Cubber v. Belgium) (Заява по.9186/80) від 26.10.1984 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57465%22%5D%7D> (дата звернення 15.11.2022).
16. Рішення у справі «Кастільо Альгар проти Іспанії» (Castillo Algar v. Spain) від 28.10.1998. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-58256&filename=001-58256.pdf> (дата звернення 15.11.2022).
17. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі №826/14042/16 від 12 серпня 2021 року <https://verdictum.ligazakon.net/document/97054905> (дата звернення 11.11.2022).

Budurova H. Abuse of the right of waiver of a claim at the court of cassation

Summary. The article is devoted to the study of doctrinal approaches and the latest judicial practice on the issue of rejection by the court of the plaintiff's waiver of the claim at the stage of cassation appeal of decisions in economic cases, the grounds for such rejection, in particular in cases where the plaintiff's waiver of the claim has signs of abuse of procedural law.

It has been established that the use of any procedural right, including the right to waive a claim, the exercise of which

contradicts its purpose, the main purpose of its use and the tasks of economic justice, can acquire signs of abuse. In order to establish signs of systematicity in the plaintiff's actions, his actions in submitting applications to waive the claim at similar stages of the review of the case in the court of cassation in similar cases should be taken into account.

Waiver of the claim by the plaintiff, committed in a systematic way, contradicts the purpose of economic litigation at the stage of proceedings of the case by the joint chamber of the Cassation Economic Court as part of the Supreme Court, since it makes it impossible to deviate from the legal position in cases in which the decision was made in favour of the plaintiff. The plaintiff's actions, made in order to prevent the proceedings and possible deviation by the Supreme Court from the conclusions of the cases in which decisions were made in favour of the plaintiff, distort the valid assignment of the right to waive the claim, which is usually aimed at settling the dispute, eliminating the legal conflict for the future. And the absolutization of the right of the plaintiff to waive the claim, as a reason for closing the proceedings in the case, would deny the equality of the procedural rights of the defendant and the plaintiff to a fair trial.

It has been proven that when accepting an application for waiver of a claim, the court must verify not only whether the actions of the legal representative do not contradict the interests of the person he represents (according to the requirements of Article 191 of the Civil Procedure Code of Ukraine), but also whether the balance of the interests of the defendant will be ensured, who due to formal conditions will be deprived of reviewing the legal positions of the courts of the previous instance by the Supreme Court – the last link in the national judicial system. After all, the plaintiff's abuse of the right to waive a claim may not have the goal of a real waiver of claims against the defendant, but also other illegitimate purposes. The court should also take into account that the continuation of the proceedings in the case is conditioned by the needs of legal certainty of the rights and legitimate interests of a significant number of persons – parties to the process, third parties who declare or do not declare independent claims regarding the subject of the dispute, etc.

Key words: waiver of a claim, abuse of procedural rights, cassation appeal, unequal application of norms of material and/or procedural law, principle of good faith use of procedural rights, principle of legal certainty.